

Hr Jürgen Ligi

Rahandusministeerium

Teie 03.12.2024 nr 1.1-26/5393-1

Meie 12.12.2024 nr 1212/2024

Käibemaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsusest

Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtjate Assotsiatsioon (EVEA) tänab võimaluse eest arvamust avaldada käibedeklaratsioonide ja e-arvete esitamise seotud reeglite kavandatavate muudatuste kohta.

Kokkuvõtvalt peame nentima, et kavandatud muudatused on ebaproportsionaalsed, vastuolus õigusriigi põhimõtetega, nende rakendamisega kaasneb eriti väikeettevõtetele suur halduskoormus ning konkurentsi kahjustav majanduslik mõju. Samuti on kavandatavad muudatused väga tugeva ettevõtlusvabaduse riivega ning kokkuvõttes ebamõistlikud.

1. Meie hinnangul on väljatöötamiskavatsuses (VTK) tegemist kahe erineva teema kunstliku ühendamisega. Käibedeklaratsiooni lisal KMD INF deklareerivad praegu nii müüja kui ka ostja käibemaksuga maksustatavad tehingud, kui maksustamisperioodil ületab arvete kogusumma tehingupartneri kohta 1 000 eurot. VTK-s toodud kohustus deklareerida kõik, ka alla nimetatud piirmäära jäävad tehingud on ebaproportsionaalne ülesanne, mis suurendab ettevõtjate halduskoormust. Tuletan meelde, et järgmise aasta 1. juulil jõustub e-arvete esitamist puudutav säte, mille kohaselt ei ole tegemist enam müüja kohustusega avaliku sektori ostjatele e-arvet eritada, vaid ostja õigusena müüjalt e-arvet nõuda. VTK-s kirjeldatud kohustus esitada käibemaksukohustuslaste vaheliste tehingute korral masinloetavaid arveid on teine eraldiseisev ülesanne, mis suurendaks ettevõtjate halduskulusid.
2. VTK preambulas esitatud, õigusnormi muudatust tingiv probleem - käibedeklaratsioonil deklareeritakse sisendkäibemaksu, mille aluseks arveid ei ole on eksitav ning õiguskuulekaid maksumaksjaid alavääristav – asjaolu, et arveid ei esitata KMD deklareerimisel, ei tähenda, et neid arveid ei ole. Arveid saab maksuhaldur põhjendatud kahtluse korral ning kooskõlas kehtiva õigusega

kontrollida maksumenetluses. VTK koostajate põhjendus, et kuna KMD INF-I ei ole kohustust deklareerida kõiki käibemaksuga maksustatavaid tehinguid, ei saa MTA automaatselt tuvastada, kas ostja poolt käibedeklaratsioonil deklareeritud sisendkäibemaksu kogusumma on deklareeritud õigesti, on arusaamatu. Asjaolu, et maksuhaldur peab ja saab vajadusel ja põhjendatud kahtluse olemasolul kontrollima KMD-I deklareeritud andmete õigsust maksumenetluses, on proportsionaalne ning kooskõlas õigusriigi põhimõttega.

3. VTK-s on sõnastatud, et vähendada tehingute, mis jäävad alla 1 000 eurost piirmäära, arve andmete käibedeklaratsioonil deklareerimisel tekkivaid tahtmatuid ja tahtlikke vigu, on üheks võimalikuks lahenduseks kehtestada kohustus, et KMD INF-I deklareeritakse kõik käibemaksuga maksustatavate tehingute (välja arvatud erisused) kohta esitatud arvete andmed sõltumata arve summa suuruselt ehk kaotada ära tuhandeurone piirmäär. EVEA arvates on see lahendus väga problemaatiline, vastuolus õigusriigi põhimõtetega ja riivab intensiivselt ettevõtjate põhiõigusi. **Demokraatlikus õigusriigis ei saa nõuda suure hulga raamatupidamisdokumentide edastamist otse maksuhaldurile. Käibemaksukohustuslaste vaheliste tehingute arveandmete totaalne kontroll on iseloomulik politsei riigile.** Selline ettevõtjate õiguste ja vabaduste piiramine ei ole demokraatlikus ühiskonnas vajalik ning säärane, pelgalt maksuhalduri mugavusest lähtuv piirang moonutab ettevõtlusvabaduse olemust. VTK-s sätestatud põhjendus, et deklareerimisvigade tõttu kulub suur osa MTA maksuaudiitorite tööajast müüja ja ostja poolt KMD INF-I deklareeritud arve andmete võrdlemisel tuvastatud vahede kindlaks tegemisele, ei saa olla põhjendus ettevõtlusvabaduse sedavõrd intensiivseks riiveks. **Maksuhalduril on võimalik kasutada muid, õiguspäraseid ja proportsionaalseid meetmeid, et vöidelda maksupettuste vastu. See on keeruline ja vastutusrikas ülesanne, kuid igal juhul tuleb maksuhalduril õigusriigis tegutseda kooskõlas haldusmenetluse üldpõhimõtetega ning tagada isiku õiguste kaitse ühtlase, isiku osalust ja kohtulikku kontrolli võimaldava haldusmenetluse kaudu.**
4. Kui probleemiks on arvukas vigade tegemine käibedeklaratsioonide esitamisel, siis tuleb VTK-s vaja näidata ka alternatiivseid probleemi lahendamise võimalusi, kuidas deklareerimisel tehtavaid vigu vähendada, näiteks kasutades teistsugust dokumendiformaati (XML) vms. VTK-s väidetakse, et paljud vead on tekkinud käsitsi sisestamisel tekkinud deklareerimisest. Sellisel juhul võivad ju mõned ettevõtted ka enda kahjuks deklareerida. VTK-s ei tooda välja, kui palju on ettevõtjad ekslikult rohkem käibemaksu tasunud. Palume, et esitaksite ka sellised andmed.
5. VTK koostajad on esitanud seisukoha, et VTK-s väljapakutud meetmete rakendamisel on MTA-I võimalik kõiki maksukohustuslaste vahelisi tehinguid automaatselt kontrollida. See väide on vastuolus õigusriigi põhimõttega! **Oluline on nii VTK koostajatel kui maksuhalduril mõista, et maksude laekumise kontroll ei tohigi olla automaatne.** Automaatne kontrollimine lähtub eeldusest, et kõik maksumaksjad teevad maksude deklareerimisel ja esitamisel vigu või on maksupetturid? **Kontrollida maksude arvestamise ja tasumise õigsust ning**

jälgida, et makse tasutakse ja maksusoodustusi kohaldatakse seadusega sätestatud suuruses ja korras, on maksuhalduri ülesanne ning seda ülesannet saab ja tohib täita jälgitavas ja kohtulikule kontrollile alluvas haldusmenetluses.

6. Käibemaksukohustuslaste vahelistes tehingutes e-arvete kohustuslikuks tegemine on ülimalt problemaatiline. Tehingu pooled ise saavad kokku leppida selles, millises vormis arve saadetakse. Tehingu poolte õigused ja kohustused on reguleeritud võlaõigusseaduses ja teistes võlaõigussuhteid reguleerivates õigusaktides. Maksuseadustes ei saa reguleerida eraõiguslikke võlaõigussuhteid. Raamatupidamise seaduses reguleeritakse raamatupidamise ja finantsaruandluse korraldamist. Selles seaduses järgmise aasta keskel jõustuv säte, mille kohaselt äriregistris e-arve vastuvõtjaks märgitud raamatupidamiskohustustlane võib soetatud kauba või teenuse eest tasumiseks nõuda müüjalt e-arve esitamist, ei tähenda, et müüjal oleks kohustus masinloetav arve esitada. Kui lepingu pooled ei suuda lepingu tingimustes, sealhulgas arve vormis kokku leppida, siis jääb leping lihtsalt sõlmimata. Raamatupidamise seadus ei ole koht, kus reguleerida võlaõiguslikke kohustusi, sealhulgas teha kohustuslikuks teisele lepingu poolele e-arve esitamine. Seda saaks teha võlaõigusseaduses, kus seaduse dispositiivsuse põhimõttest tulenevalt tuleks ka selgesõnaliselt sätestata, et poolte kokkuleppega seadusest kõrvalekaldumine ei ole lubatud. **Küsimus on selles, et kas e-arvete kohustuslik kasutamine saab üldse olla nii vajalik, et käibemaksukohustuslastest lepingu pooled ei või kasutada muid arveid, kui nad selles kokku lepivad.**
7. Riigikogus 13. novembril 2024. a vastu võetud käibemaksuseaduse ja maksukorralduse seaduse muutmise seaduse kohaselt asendatakse 1. jaanuarist 2027. a rahandusministri määrusega kehtestatud käibedeklaratsiooni vormid andmekoosseisudega. Sellega luuakse maksukohustustlasele võimalus esitada maksuhaldurile masin-masin liidesega oma raamatupidamisest algandmeid, mille alusel arvutatakse välja isiku maksukohustus. Seda tehakse 2023–2025 aastal arendusprojekti "Uus käibedeklaratsiooni ja andmete edastamine XBRL GL formaadis" raames maksukohustuste täitmise lihtsustamiseks ja kaasajastamiseks. Kui seni toimub käibedeklaratsiooni genereerimine raamatupidamistarkvaras, siis muudatuse tulemusena liigub maksukohustuse väljaarvutamine maksuhaldurile. Muudatus loob ettevõtjatele paremad tingimused MTA-le andmete edastamiseks masin-masin liidese kaudu ning seega ka kõigi KMD INF-I kajastavate arvete andmete edastamiseks. Maksukohustuslasel säilib võimalus esitada andmed käsitsi või failist laadides e-MTA kliendirakenduses. Selle arendusprojekti tulemused võiks kõigepealt ära oodata, sest see võimalus võiks suurendada huvi e-arvete esitamise vastu. Puudub igasugune mõistlik põhjendus e-arvete tarkvara kasutamise kohustuslikuks tegemisega kiirustada.
8. E-arvet KMD INF-I üles laadides jooksevad kõik arve andmed otse ostuarve registrikaardile ja automaatselt täidetakse ära kõik maksuarvestuseks vajalikud väljad. Ostuarve sisestajal on vaid vaja teha vajadusel kulude jaotus, konto seadistus kulude jaoks või muu detailsem seadistus. E-arve andmete kajastamisel KMD INF-I on müüja ja ostja andmed ühesugused. Probleem on aga selles, et iga

e-arve on vaja kõigepealt eraldi üles laadida, et andmed saaksid automaatselt liikuda ostuarve registrikaardile. **Halduskoormust vähendavaks lahenduseks oleks hoopis käibedeklaratsioonile arvete lisamise kohustuse täies mahus tühistamine.**

9. VTK autorite hinnangul ei motiveeri vabatahtlik süsteem suurt osa ettevõtjaid uuendustega kaasa minemast ja e-arveid esitama, mida kinnitab ka madal e-arvete kasutamise osakaal. See takistab ka nende maksukohustuslaste poolt e-arvete kasutuselevõttu, kes seda sooviksid. Miks ei pakuta VTK-s alternatiividena välja lahendusi, mis suurendaksid ettevõtjate motivatsiooni e-arvete vabatahtlikuks kasutamiseks? Kui e-arvete kasutamisega on võimalik mitmetes valdkondades halduskoormust vähendada ja raamatupidamise tõhusust suurendada, siis kindlasti minnakse üle nende rohkemale kasutusele. See üleminek peab aga olema võimalikult sujuv ja selleks on vaja ka selget ülevaadet turul pakutavate erinevate masinloetavate lahenduste kasutamist võimaldavate tarkvarade eelistest ja puudustest.
10. VTK-s on öeldud, et kui raamatupidamise seaduse muudatuse jõustumisel, mille kohaselt e-arve esitatakse ostja nõudmisel, suureneb oluliselt e-arvete väljastamine, võib kaaluda e-arve kohustuse rakendamata jätmist. Selle tulemuse võiks kõigepealt ära oodata ning siis kavandada järgmisi, õigusriigi põhimõttega kooskõlas olevaid meetmeid.
11. Kui otsustatakse ikkagi nõuda kõigi arvete deklareerimist ja/või e-arvete kohustuslikku kasutamist, siis oleks vaja kaaluda erandi tegemist mikro- ja väikeettevõtjatele. Kuigi VTK-s väidetakse, et seaduse eesmärk on lihtsustada raamatupidamist, siis realselt toob seaduse rakendamine VTK-s pakutud kujul kaasa ebamõistlikult suuremad kulud just väikeste ettevõtjate jaoks – tuleb arvestada, et täna kasutavad paljud mikro- ja väikeettevõtted igapäevategevuses toodete ja teenuste ostmiseks jaekauplusi.

Raamatupidamise suurema automatiseerimise teel edasi liikumisel ootab EVEA riigilt politseiiriigi ja totaaljälgimise süsteemi asemel arusaadava ja õiglase mudeli väljatöötamist, kus näiteks e-arvete kasutamise korral on ettevõtjatel võimalik esitada MTA-le ning teistele riigiasutustele vähem deklaratsioone ja muid nõutavaid andmeid.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Ille Nakurt-Murumaa
EVEA president

Koostas: M. Sepp, marek@evea.ee